

נקודת מבט לשכבה הבוגרת

מהי משמעות תנועות הנוער? בשואה והיום

מתודה ראשונה: הסבר

נשאל את החניכים. ומה הם יודעים על תנועות הנוער בתקופת השואה? האם הם הצליחו להמשיך את הפעילות שלהם?

נמשיך בלעשות סקירה קצרה של תנועות הנוער בתחילת מלחמת העולם השנייה. לאחר ההסבר הקצר נקריא את הקטע מתוך הספר 'מרד הנצורים' שכתב ישראל גוטמן במתאר אספה של חניכי קן.

זמן: 10 דקות | **נספחים:** הסבר על תנועות הנוער בתחילת המלחמה + קטע מספרו של ישראל גוטמן | **ציוד:** אין

מתודה שנייה: דיון בשאלה

נבקש מכל חניכה לחשוב על משפט שמייצג את המשמעות של יום השואה ולאחר מכן

- אילו רגשות עולים לחניכים נוכח סגירת הקן?
- אילו רגשות עולים למדריכים?
- מה יכלו להיות תגובות החניכים והמדריכים במצב הזה?
- נסו לשים עצמכם באותו מקום- איך הייתם מרגישים אם היו סוגרים את פעילות התנועה או השבט?

הערה למדריכה: אפשר לקשר בצורה זהירה לימים של היום ולניסיון הגדול של כלנו להמשיך פעילות למרות המצב וכמה ישנה חשיבות להמשך קיום הפעילות כעוגן לחניכים ומדריכות).

זמן: 10 דקות | **נספחים:** אין | **ציוד:** אין

מתודה שלישית: השראה + דיון בשאלה

נמשיך בקריאה של קטע על תפקודו של מרדכי אנילביץ' כמדריך בתנועה (מנהיג מרד גטו וורשה). ** ניתן כמובן גם לתת לאחד מהחניכות להקריא את הקטעים.

- מהן הסיבות שבגללן חזר מרדכי אנילביץ'?

- מהן ההקשרים שעושה אבא קובנר בין ההחלטה לחזור לוורשה לחניכים לבין בונקר הפיקוד?
- מה התפקידים שלוקח על עצמו מרדכי אנילביץ'?
- מה האחריות שלנו כמדריכים ושכב"גיסטיות היום?

זמן: 20 דקות | נספחים: הסבר קצר + קטע על מרדכי אנילביץ' | ציוד: אין

נספחים

נספחים למתודה הראשונה

פרוץ המלחמה - תיאור הרקע ההיסטורי, פרוץ מלחמת העולם השנייה וכיבוש ווארשה. ב-1.9.39 פורצת מלחמת העולם השנייה. פולין נכבשת תוך שבועיים וחצי על ידי הצבא הגרמני. אנחנו נדבר על התנועה בשנת 39 בשני מוקדים: בווארשה שבפולין ובווילנה שבליטא.

איך משפיע הדבר על תנועות הנוער? ורשה, בירת פולין היא מרכז שוקק חיים של כל תנועות הנוער. הקינים והסניפים הגדולים ביותר נמצאים בה. הקינים היה תוססים ומלאי פעילות, חברות נעורים עצמאיות, פוליטיות, היו ערבי תרבות, קריאה, נגרייה, טיולים, צופיות ועוד. כשפורצת המלחמה ברור לכולם שאי אפשר להמשיך לקיים את הפעילות כסדרה, ויש להפסיק את פעילות התנועה תחת הכיבוש הנאצי.

מציאות המלחמה מביאה עימה הרס וחורבן של בתים ותשתיות, כל אחד נצמד ליקרים כדי להיות יחד ולהשמר מפני מה שעוד עלול לקרות. יש הרבה חוסר ודאות. במצב כזה פעילות של תנועת נוער נראית כמו פריבילגיה שעדיף לוותר עליה ולעשות רק את מה שהכרחי כדי לא להסתכן. בנוסף, בתוך מציאות כזאת של מלחמה יש חשש לגבי המשך קיומה של פעילות ציונית תחת כיבוש נאצי, הכל שמעו את הצהרותיו של היטלר וגורלם של היהודי פולין מעכשיו נתון בידיו.

נקרא קטע מתוך הספר "מרד הנצורים", ספר שכתב ישראל גוטמן, היסטוריון שהיה חניך בתנועת השומר הצעיר לפני ובזמן המלחמה. הספר מתאר את סיפורה של תנועת השומר הצעיר ואת סיפור חייו של מרדכי אנילביץ', חניך התנועה ומפקד ארגון האי"ל שהוביל את המרד בגטו.

גוטמן מספר על אספה של חניכי הקן שהתכנסה ובה נאמרים הדברים הבאים:

"שומרים, אולי מחר אולי מחרתיים יהיו כאן הפשיסטים הגרמנים – איש לא יודע מה יהיה עלינו, איך ייפול גורלנו. דבר אחד ברור, אנחנו עומדים על סף תמורות רבות ובפתח תקופה רבת סכנות – אנו מפזרים את קן ורשה. מהיום איננו יודעים מה נעשה בבית הזה, איננו מכירים שמות אנשים מבאי הבית הזה. כל מסמך, כל חפץ שעלולים להרשיע אותנו, יש

לשרוף, הכל חייב להיעלם. לאחר האסיפה הזאת יערוך כל גודו בדק – בית, יפשפש היטב ויחסל כל דבר המעיד על מהותנו ומעשינו. גם הדגלים יש הכרח לשרוף, להוריד הסיסמאות, להשאיר אך קירות חשופים. זהו הכרח. עד יעבור זעם. איני יודע עד לאן תישא אותנו הסערה הזאת, איני יודע מתי ובאיזה נסיבות נוכל לחדש את חיי התנועה. נחתור לכך, ואני בטוח, אני מאמין בכך כי יבוא יום זה. ועד ליום הזה ישמור כל אחד את הערכים, את האמיתות שספגנו בכותלי הקן הזה. אמיתות אלה אין לשרוף, לאורם יש ללכת ולנהוג בכל מקום ובכל מצב. חזק ואמץ!" רגע ארוך עמד אלם ורק קולות מעטים והססניים ענו לברכה. אך ביתר כוח ובליכוד ובקול רם צלצלה הברכה בשניה ובשלישית.

חזרנו הביתה בחבורה. רייקנות גדולה עטה עלינו. הייתי נכון למהלומות שתנחית עלינו המלחמה, אבל אפשרות כזאת לא העליתי על דעתי. אף בחלומות הקודרים ביותר הופיעה התנועה כמשענת יציבה, צוק איתן ששום סערה לא תוכל לו. והנה המלחמה היא בראשיתה, עוד לא טעמנו טעמה, עוד היא בשבילנו סימן שאלה גדול – והתנועה כבר קיפלה את הדגל. התנועה איננה."

נספחים למתודה השלישית

דמותו של מרדכי אנילביץ': מרדכי אנילביץ', הוא ילד שגדל בשכונת עוני שרובה פולנית בוארשה, הוא חבר בתנועת הנוער בית"ר בתור ילד וכשהוא מתבגר, אמא שלו שולחת אותו ללמוד בבי"ס לאור בשכונה היהודית בעיר, היא חוששת שהוא יסתבך בצרות אם ימשיך להסתובב עם הפרחחים הפולנים. הוא מתעסק הרבה בזהותו היהודית, ומחליט יום אחד לעזוב את בית"ר, משה שמיר, מדריך בקן השומר הצעיר, ששמע אודותיו, קופץ על ההזדמנות ומגייס אותו לתנועה. מהר מאוד נהפך מרדכי למדריך, ומגייס בעצמו קבוצת נערים לקן. אותו מדריך יהיה לימים מפקד האירגון היהודי הלוחם שיוביל את המרד בגטו וארשה.

אבא קובנר על אנילביץ', מתוך "מפגש מעבר לחשיכה":

"עם שאר פליטי ישראל התועים בדרכי ההצלה בהימוט מדינת פולין, חוצה את מעבר הבוג ומגיע לווילנה צעיר מוארשה ושמו מרדכי אנילביץ'. והעיר וילנה באותם ימים אי בין חזיתות, מקלט-לילה לנשרפים ופתח-תקווה לנושאים עיניהם לארץ-ישראל. מדריך צעיר מקן שומרי בוארשה המעטירה, מהי הרגשתו בחוצות וילנה-של-פליטים כשהוא נחלץ מאימת הצורר? אין הוא רואה את עצמו כאחד הפליטים. כי כמוהו כחלוצים רבים. הוא לא ברח לשם עצמו אלא מדעת התנועה, המתקבצת עכשיו במסירות-נפש ב"ריכז השומרי"- למען "המשך הדרך הגדולה". והנה בוקר אחד, ובטרם ינוח מתלאות הדרך, ינקר הספק בלבו של האיש

והוא יאמר לאחדים מחבריו- ולא מעל במה ולא במועצה- רק כמשיח עם מצפוננו: "אין זכות למדריך להציל את נפשו ולהפקיר את חניכיו". אמר, קם- וחזר אל מעבר לגבול על מנת ללקט את חניכיו ולהנהיגם.

פעמונים לא צלצלו. אך לעניות דעתי, נולד באתה שעה מנהיג חדש- לנו ולעם ישראל. ובשובו, ובצאתו בשנית- והפעם במטרה להגיע לוארשה הנאצית ולהשאר בה- כבר הוא נושא עליו גושפנקה של שליח ובתוכו פנימה גלום אותו יסוד שממנו-ובו יתנשא מקץ ארבע שנים בונקר הפיקוד של מרד הגטו."

